

EDITORIAL

El sectarisme ho impregna tot

Tot lo que ocorre en politica està amerat d'ideologia. Açò fins a cert punt es normal ya que se suponen que els representants polítics han segut triats per a defendre una determinada orientació. Lo que no es normal es que se duga als extrems de perjudicar a la societat a la que hauries de servir barat a una ventaja partidista. Llamentablement es just açò lo que nos està passant als valencians.

L'ampliació del port de la **ciutat de Valencia** està paralitzada i tot son traves per a que se duga a terme. Pero en esta ocasió no venen de fora, sino que son formacions que participen en el govern de la **Generalitat** les que estan posant estos impediments, en els quals està d'acort el mateix alcalde capitali, **Joan Ribó**. Durant decades el port de Valencia ha hagut de competir en desigualtat de condicions en el de **Barcelona** o el de **Algecires**, els quals han estat rebent unes partides presuposaries molt majors, i a pesar de tot no ha deixat de créixer. ¿Hem de créure que tanta malvolença està motivada unicament per motius ecologistes? ¿I això a pesar d'haver modificat el projecte i de contar en una **Declaració d'Impacte Ambiental** avalada per **Ports de l'Estat**? Resulta difícil imaginar que polítics d'ací busquen deliberadament perjudicar interessos propis per qüestions partidistes, pero quan el mateix partit **Esquerra Republicana de Catalunya** demana al govern central que se paralitzi l'ampliació, la sospita d'un intent de favorir al port de Barcelona se justifica.

Continuem en el **Cap i Casal**, pero ara ya no en una sospita, sino en la certa de que l'ideologia partidista està darrere de l'instalació en la **plaça de l'Ajuntament** d'un monolit commemoratiu del **15M** en complir-se 10 anys d'aquella movilizació. A ultima hora, la pressió davant l'evidència de la parcialitat de l'emblema ha fet decidir a l'alcalde canviar l'ubicació. Tampoc se pot negar que el sectarisme està darrere de les sucoses subvencions i privilegis que cada any reben els organitzadors de la cavalcada de les **"Magues de Gener"**, celebració per la que només una mínima part de la població sent alguna afició. Subvencions que soternen en euros qualsevol moguda pancatalanista pero que se transformen en escarransides almoines quan se tracta de sostenir entitats culturals centenaries, com la **RACV** o **Lo Rat Penat**, per la simple raó de que encara resistixen al procés de catalanització.

No, Joan Ribó no governa per a tots els valencians, sino només per als de la seua corda, els que son catalanistes o esquerrans, i millor si ho son a l'hora. Sera per això que se troba tan a gust en Barcelona, ciutat a la que recentment ha anat a entrevistar-se en la seua alcal-

desa, **Ada Colau**, en qui, com ell diu, "compartix llengua i cultura" –cert, en el seu cas; no oblidem que ell es català–. No sabem si ha anat a preguntar-li com fan allí per a que el seu port reba els diners que rep de l'Estat i per a que no tinga obstacles per a créixer. O simplement ha anat en missió de vassallatge, eixes visites tan propies dels polítics que eixercixen en Valencia –regne o nació– que no tenen mes punts de referència –perque per si mateixos no saben ser referents– que les estacions terme que son **Madrid** o **Barcelona**.

I parlant de vassallatge, una mostra mes nos aplega a conte de les **Bandes de Musica**; una manifestació cultural valenciana propia, autòctona i original a la que ara li han trobat una vinculació catalana en el seu naixement, segons assegura el **Decret 229/2021**, de 30 de maig (BOE, 108, de 6 de maig de 2021) sobre la declaració de les societats musicals valencianes **Manifestació Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial en Espanya**. Lo pitjor no es que esta afirmació siga absolutament falsa, al cap i a la fi estem a veure a que des de **Catalunya** reescriuen la nostra historia per a subjugar-nos, com ho estem a que en Madrid colaboren gojosament en la labor, lo mes trist es que se basa en una "tesis doctoral" escrita per una professora valenciana; això si, en una trajectòria lligada al catalanisme

Penoses han resultat certes actituds de polítics de les **Corts Valencianes** que, remugant, han hagut de reconèixer que s'ha publicat una aberració i una falsetat vinculant bandes de musica valencianes en corals catalanes, quan res tenen que veure ya que estes son posteriors a un bon grapat de bandes creades en terres valencianes. Puix a pesar d'això encara ha hagut algun "compromisari" –que s'intitula "music i valencianista"– que a tenor de lo que diu la premsa (**ABC**. Comunitat Valenciana, 27-05-2021), davant l'exigència de rectificació en el BOE duta a les **Corts pel PP**, "justificó el voto a favor de ellas (las bandas) y no por la propuesta de PP, ya que la ve irresponsable, surrealista i ridícula" i lamenta "se arrastre un elemento de unión del pueblo valenciano por el fango político". Es curios que parle d'unio qui forma part d'un partit que si per alguna cosa se caracteriza es per la seua intolerancia sectaria. Perque quan fan us de la **"marfega"** com a bandera valenciana, parlen d'una "mateixa llengua i cultura", o quan colaboren (això si, "en l'intimitat") en la construcció dels **"països catalans"**, ho fan, clar, per l'unio dels valencians.

Confiam, almenys, en la rectificació del **Ministeri** i que en el **BOE** es publiqui una esmena corregint una difamació i una falsetat de ranc historic.

LA CITA

La musica es el verdader llenguatge universal.

Karl Maria von Weber

SUMARI

- 1 EDITORIAL: **EL SECTARISME HO IMPREGNA TOT**
- 2 LLISTAT: **ACTIVITATS CULTURALS**
- 3 FENT MEMORIA: **EL TEATRE 'LO RAT PENAT' DE MADRID**
- 4 JOCS TRADICIONALS (LXX): **SAMBORI (V)**
- 5 RESENYA BIBLIOGRAFICA: **MOSAIC CASTELLONENC. ESTAMPES I COSTUMS DE CASTELLÓ**
- 6 FENT MEMORIA: **EL 29 DE JUNY I EL DECRETO DEL CASÓN DEL BUEN RETIRO**
- 7 PASSATEMPS
- 8 RONDALLA: **EL RATOLI**

ACLARIMENT

Esta publicació està redactada en les Normes d'El Puig. Encara que es una obra colectiva, l'encarregat de la redacció final de cada articul te llibertat per a fer-ho en la normativa d'accentuació de la seua preferència. Este tema es motiu de debat, pero no de divisió, entre nosatres.

AVIS

Com els modistes entenen de modes, hem pensat contractar algun per a que nos ajude a posar de moda fer fotocopies d'est eixemplar per a repartir entre amics i coneguts, pero tots nos han dit que abans preferixen vestir en trage i corbata a un gorila en dolor de queixals.

ACTIVITATS CULTURALS JUNY DE 2021

Trobarà mes informació dirigint-se a les respectives associacions:

Aellva (Assoc. d'Escriptors Llengua Valenciana)
C/ Alt, 64. 46003 Valencia C.
www.aellva.org

El Piló (Associació Cultural El Piló)
C/ Dr. Moliner, 10-B. 46100 Burjassot
elpilo@telefonica.net
Tel: 963 63 42 75

GAV (Grup d'Accio Valencianista)
C/ Julià Peña, 3. 46018 Valencia C.
www.gav-valencianistes.com

RACV (Real Academia de Cultura Valenciana)
C/Avellanés 26. 46003 Valencia C.
Tel 963 91 69 65 // www.racv.es

Rogle

Vore quadro a banda en pagina 3.

4 Juny (divendres) 18:00h. Bar Santa Ana. Partida de Sta. Ana, 34. Albal.

PRESENTACIO DE LLIBRE: Xavier Gimeno: *Mosaic castellanenc*.

+Info: **GAV**

Del 7 al 11 Juny (De dilluns a divendres, de 10 a 14h, de dimarts a dijous, de 17 a 20h). Seu de la RACV.

XXX FIRA DEL LLIBRE VALENCIÀ EN LA RACV

Programa:

• **Dia 7** (Dil): 12:30 h

Apertura.

• **Dia 8** (Dmt): 19:15 h.

PRESENTACIO DE LLIBRES de l'editorial L'Oronella.

Gabriel Miró (traducció al valencià de Antoni Ruiz Negre): *Les cireres del cementeri*.

Isabel de Villena (edició de Miquel Estellés Barat): *La vida de Jesús 3. La vida oculta*.

Maria Jesús Coves: *Xavier Casp inexplorat*.

• **Dia 9** (Dmc): 19:15 h.

PRESENTACIO DE LLIBRES de l'editorial L'Oronella en col·laboració en El Piló.

Vicent Josep Escuder: *Harolt, sense por*.

Màxim Rueda: *La guerra dels deus*.

Jesús Moya: *L'ensomi del rei*.

• **Dia 10** (Djs): 19:15 h.

XXVII RECITALS POETICS de primavera d'estiu de l'Aellva "Al cine, en vers".

+Info: **Aellva i RACV**

Convocatoria:

XLI Concurs Nacional de Pintura El Piló i bienal de Burjassot 2021

El primer premi dotat en 1800€ i l'exposició de l'obra de l'artista en la Casa de la Cultura de Burjassot.

Tema de les obres: "Mig ambient".

Presentació: entre el 1 i el 21 de setembre.

+ Info: **El Piló**

FENT MEMORIA

El teatre 'Lo Rat Penat' de Madrid

COL·LABORACIO

L'entitat centenària **Lo Rat Penat** ha estat històricament present en la capital d'Espanya a través d'una secció de l'entitat allí instal·lada; en l'actualitat ja no existix, però tingué una fructífera vida en els anys quaranta i cinquanta del segle passat.

En dita delegació es juntaven els valencians que residien en Madrid i que tenien inquietuts valencianistes.

S'organitzaven homenajes a il·lustres valencians, tertúlies culturals i inclús s'editaven llibres de temàtica valenciana, destacant, entre ells, els publicats en l'any 1950: *Estampas de San Vicente Ferrer* de **Salvador Ferrandis Luna** i *Valencia Gòtica*, en el que participaren, ni més ni manco, que Almela Vives, Eduard Martínez Ferrando,

José Ombuena, el Marqués de Lozoya, Thous Llorenç, Mateu i Llopis, Elías Tormo, Antonio Just, Emilio Fonet i el mateix Ferrandis Luna.

Pero el nom de "**Lo Rat Penat**" ja era conegut des de feya molt de temps en terres madrilenyes degut a que l'empresari valencià **Vicent Ballester** fundà en el barri de **Lavapiés**, en 1908, un teatre en el nom de l'entitat valencianista; estava situat concretament en l'àngul que formaven els carrers d'Argumosa i de València.

El teatre s'inaugurà el 12 de novembre de 1908 i el diari **La Correspondencia de España** es feya resó de l'acte assegurant que

"es, sin duda, el local más amplio de los coliseos de dicha clase construidos en Madrid, cómodo a la par de bello y sencillo"; encara que tingueren al principi uns problemes en el Govern Civil sobre la seguretat d'una de les grades. L'inauguració fon un autèntic èxit, omplint-se per complet els cinc passos que es celebraren

eixe dia en l'interpretació de les sarsueles "Gigantes y cabezudos", "El mantón de Manila", "Chinita", "La Mari-Juana" i "El Niño de Brenes".

Una de les revistes més importants sobre espectacles de l'època, **El Arte del Teatro**, dedicà un ampli reportage a l'inauguració del nou teatre, aportant senyes i curiositats sobre la nova sala. Segons indicava el redactor, el teatre naixia en la finalitat d'estrengar obres de caràcter popular a preus moderats per a que pogueren acudir tots els ciutadans de la barriada.

Segons **El Arte del Teatro** el saló estava

decorat en tons clars, en grans ratpenats que servien com a focs de llum roges que brollaven dels ulls dels animals, llargues penjadures i globos culminaven els adorns de l'interior. La seua capacitat era de mil

butaques i contava en un ampli escenari.

Entre la companyia es trobava gent de gran fama en aquella època, com el popular actor còmic **Juan R. Bejarano** i les actrius **Lola Ramos**, **Teresa Vaamonde** i **Herminia Velasco**, assegurant-se aixina unes grans actuacions i unes grades sempre plenes.

El teatre, que fon construït per l'arquitecte **Manuel Álvarez Naya**, contava en una preciosíssima frontera d'estil modernista de forma cóncava, en

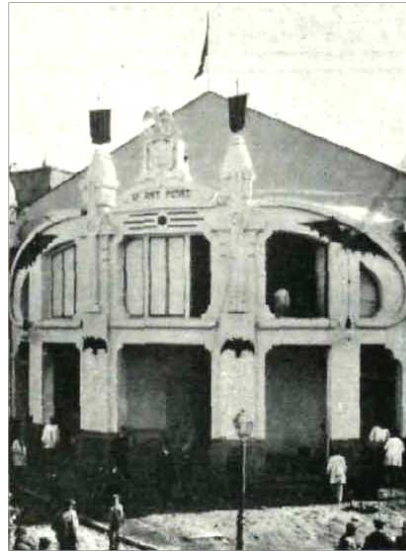
numeroses molures i pilastres, donant-li un aire valencià els significatius ratpenats decoratius que és trobaven també en l'exterior, aixina com un escut del Regne de València i dos Senyeres valencianes, que es situaven en lo més alt de la frontera.

El teatre estigué en actiu de manera exitosa durant huit anys, fins que en 1916 canvià de propietat, canviant-li també el nom pel de **Salón Olimpia**. A pesar de respectar la frontera modernista, no sobrevisqué al canvi de gerència tota la simbologia valenciana que decorava l'edifici i en això Madrid va perdre una menuda mostra de la nostra cultura.

El Salón Olimpia acabà, despuix de varis canvis de propietat, convertint-se en sales de cine exclusivament, sent el **Cine Olimpia** un dels més coneguts de Madrid en els anys 70.

Finalment, i davant el deteriorament de l'edifici, en 1999 el Ministeri d'Educació i Cultura i l'Ajuntament de Madrid firmaren un conveni per

a derribar l'antic teatre i construir-ne un de nou, sent est inaugurat el 21 de febrer de 2006 en un nom renovat, el de **Valle-Inclán**, per lo que es pot dir, sense por a equivocar-nos, que l'actual **Teatro Valle-Inclán** és una realitat gràcies al somi d'aquell mamprenedor valencià, **Vicent Ballester**, que volgué adaptar la cultura per a que fora accessible a la gent més modesta, sense oblidar-se de difondre també la cultura i l'identitat valencianes en la terra del riu Manzanares.

FRONTERA PRINCIPAL

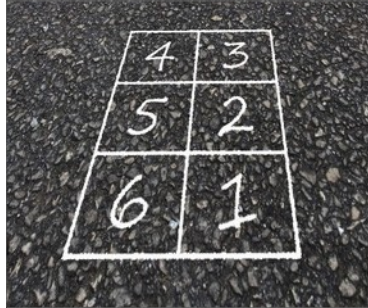
INTERIOR

Javier Navarro Andreu

Sambori (V)

Variante 4. En esta nova modalitat contem en sis quadros i l'orde de distribució es al contrari de les agulles del rellonge. Les regles son practicamente igual que les anteriors. La diferencia està en que quan es tira la tella al quadro numero 1, el jugador no entra en eixe quadro sino que bota al següent i, en el peu coixo, fa el recorregut per tot el sambori. A l'arribar al numero 6 fa el recorregut a l'inversa i a l'aplegar de nou al 1, tira la tella fora en el peu.

Quan tira al 2, entra al 1 i bota per damunt del 2 caiguent en el 3, i següent com abans. Al tornar, a l'aplegar al 3 de nou, espenta la tella al 2 i d'ahi al 1 i fora. En els altres numeros se fa igual.

Esta forma de jugar botant per damunt de la tella i només al tornar espentar-la en el peu podia fer-se també en les altres modalitats descrites.

RESENYA BIBLIOGRAFICA J.M.M.

Gimeno Alonso, Xavier

Mosaic Castellonenc. Estampes i costums de Castelló

Saralejandria-ediciones, Castello, 2021

(183 pàgines)

L'autor, que des de fa més d'una dècada ve col·laborant en diferents gayates de la capital de la Plana, a les que ha aportat interessants investigacions publicades en els llibres d'estes comissions festives, recopila en esta edició els diferents treballs, revisats i actualitzats.

Estem davant d'una obra que participa tant de la descripció com de la narrativa històrica, i en ella es fa patent el rigor en la seua execució: cada treball ve acompanyat d'una bibliografia específica, la consulta de la qual s'ha conjugat —quan ha segut possible— en l'entrevista o en vivències del propi autor; esta combinació carrega de veracitat a la narració, ademés de que l'estil directe de Xavier la dota d'agilitat.

Huit son els treballs, que s'agrupen en dos àmplies capítols, el primer titulat "Patrimoni natural, material i immaterial de Castelló", i el segon "Prohoms castellanencs".

En la primera part nos parla del **Monument a Jaume I**, un projecte d'un poble i il·lusió i patrocini d'un mecenes dedicat a enaltir la memòria de qui fon el fundador de la ciutat de La Plana; el **Saló d'Actes de la Diputació Provincial**, en el que se descriuen les obres pictòriques i decoratives d'eixa estança, unes de caràcter mitològic i unes altres històriques o geogràfiques; els **Orígens de la festa i el seu monument**, fa història i se descriu la festa gran de la ciutat, la Magdalena i les gayates, i informa del relat que narra la conquesta jaumina i la trasllació del primer Castelló a la plana; les **Columbretes, les nostres illes** es una meravella descriptiva del paratge natural; i en **Un forn tradicional en Castelló** nos acosta a l'aliment bàsic i al procés d'elaboració del pa en un forn, la cocció en el qual encara es a llenya.

La segona part inclou tres apunts biogràfics ben documentats de tres prohoms castellanencs **Joan Cardona Vives, Gaetà Huguet i Brevia** i **Josep Mª Guinot i Galán**, que deixaren la seua impronta en la capital de La Plana i, en particular, dos d'ells, en el valencianisme.

Esta obra, per a qualsevol amant de la nostra història, festes i tradicions, es bàsica per a coneixer eixes manifestacions castellanenques, algunes de les seues personalitats destacades i les seues realitzacions.

FENT MEMORIA

El 29 de juny i el Decreto del Casón del Buen Retiro

Per al valencianisme el mes de juny te connotacions negatives, el dia 29 de l'any 1707 el **Borbo Felip V** firmava el **Decreto del Casón del Buen Retiro** —conegut com de **Nova Planta**— en **Madrid** pel que nos privava d'una legislació singular i secular, que no per açò deixava de ser avançada per als paràmetres de l'època. La derogació dels **Furs** generarà una reacció immediata —també entre els propis elements borbònics valencians— i eixe mateix any se demanarà la seua restitució. Jurats com **Blanquer** o juristes com **Ortí** encapçalaran esta primera petició, —enviant a Madrid un Memorial que no fructificà—, a la qual li'n seguirien mes (almenys en 1721, 1731, 1734, 1739, 1760 i 1809), sempre atenent a les suggerències fetes des del mateix poder per a que prosperara la justa petició, expectativa que, una vegada darrere d'una altra, fon defraudada.

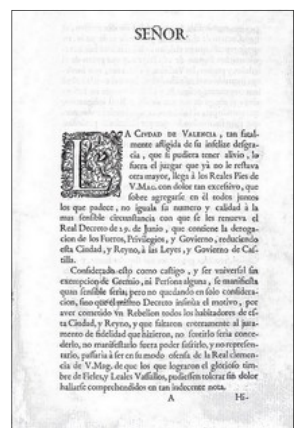
Ni dret propi, ni llengua pròpia, condemnats "por justo derecho de conquista" se nos aplicaria des de llavors el dret castellà, se tancaria baix tres panys la **Real Senyera** i se prohibiria l'ús de la llengua valenciana en l'administració i uns altres orguens de poder, i s'ompliria de castellans la nostra administració i justícia.

Lo que a nosatres se nos negava reiteradament, se concedia a mallorquins, catalans i aragonesos. Només els valencians pagarem, i continuem pagant, en tota la seua cruesa, el mal que ve de **Almansa**.

Hui, encara que parega increïble, aquella circumstància ha segut un dels arguments aduits pel **Tribunal Constitucional** per a negar-nos, per enèsima volta, la recuperació del dret civil valencià, que reconeix determinades figures i situacions en est àmbit; dret propi del que, per contra, si que fruien uns altres territoris de l'Estat, des de **Galícia** a **Balears**, passant pel **País Vasc**, **Navarra**, **Aragó** i **Catalunya**.

Esta només es una conseqüència, important, però només una, de totes les que ha tingut aquell fatídic moment històric, perquè el producte d'aquella malifeta ha segut la progressiva despersonalització i desvertebració del poble valencià, causa principal de que no gogem d'una força, d'una veu netament valenciana, conscienciada i arrelada en la cultura pròpia, que es faça respectar en la mateixa **València** (regne o nació) i en l'Estat. Aquells mals nos han conduït a la situació en la que nos trobem actualment: simple moneda de canvi a nivell polític en moltes ocasions, i ignorats i denostats com a col·lectiu culturalment i lingüísticament.

Juli Moreno Moreno

INICI DEL MEMORIAL DE BLANQUER I ORTÍ

Rogle en Internet

Facebook: **Rogle Constanti Llobart**Twitter: **@rogleconstanti**

Tots els exemplars editats fins ara estan, en pdf, en:

www.rogleconstantilllobart.com**www.pjvalencianista.org**

